

УДК 360.11

Жарун О.В., доцент ©

Уманський національний університет садівництва

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Визначено основні напрями інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності їх функціонування, а також запропоновано систему заходів щодо реалізації даних інноваційних процесів в практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, сільськогосподарські підприємства, інновації, інвестиційно-інноваційний механізм.

Вступ. В умовах трансформації економіки України до ринкового типу, в наслідок досить тривалої світової фінансової та економічної кризи більшість вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників стали неконкурентоспроможними. Аграрний сектор втратив виробничий потенціал, знизився рівень рентабельності виробництва та платоспроможності сільськогосподарських підприємств на відтворення матеріально-технічної бази, яка на сьогодні морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам. Посилює проблему професійний консерватизм управлінського персоналу сільськогосподарських підприємств, неефективність економічної моделі господарювання внаслідок чого підриваються економічні основи подальшого розвитку не лише галузі, але усього суспільства, виникає загроза продовольчій безпеці держави, поглиблюється демографічна криза в сільській місцевості, зростає безробіття та бідність населення, активізується трудова міграція.

Стратегічно важлива роль в середньо- та довгостроковому економічному розвитку сільського господарства повинна належати інноваціям. Адже тільки за допомогою інноваційного підходу можна розірвати коло виробничих, ресурсних, технологічних обмежень, закласти таку модель аграрної економіки, яка послужить основою для постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання.

Матеріал і методи дослідження: монографічний, наукової абстракції, балансовий, а також прийоми аналізу і синтезу, індукції та дедукції.

Проблемам розвитку інноваційних процесів на підприємствах присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні вчені: В.Я. Амбросов, М. М. Гаврилюк, П. Дракер, П. Т. Саблук, Б. Санто, Б. Твісс, В. Трегобчук, Н. Г. Филимонова, В. Г. Чабан та ін. Ними досліджено і вирішено цілий ряд теоретичних і практичних проблем підвищення інноваційного розвитку підприємств. Однак, не дивлячись на важливість проведених наукових досліджень, у них не знайшли відображення окремі теоретико-методологічні та практичні питання пов'язані з розвитком

інноваційних процесів підвищення економічної ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Результати досліджень. Однією з базових умов подолання наслідків трансформаційного спаду національної економіки, реалізації в сільському господарстві стратегії структурних реформ і оздоровлення проблемних (що мають низьку платоспроможність) підприємств є введення в дію інвестиційно-інноваційного механізму модернізації сільського господарства, орієнтованого на докорінне оновлення техніко-технологічного та організаційно-управлінського рівня виробництва. На жаль, діюча модель інвестиційного процесу в аграрній сфері економіки в цілому продовжує залишатися деформованою і малоефективною, такою, що характеризується відсутністю стійких джерел інноваційного зростання, хронічним дефіцитом фінансово-інвестиційних ресурсів, а також слабкістю і непослідовністю заходів державної аграрної політики в інвестиційній сфері. Що стримує процеси економічного оздоровлення фінансово неспроможних підприємств.

Нині на сільськогосподарських підприємствах кількість основних технічних засобів, що були зняті з експлуатації, у 10-20 разів перевищила кількість придбаних нових. У результаті кількість тракторів зменшилася більш як на 220 тис. одиниць, зернозбиральних комбайнів - більш як на 46 тис., кормозбиральних комбайнів - майже на 30 тис., іншої сільськогосподарської техніки - на десятки тисяч одиниць. Навантаження на один облікований трактор перевищило 100 гектарів ріллі, на комбайн - 250 гектарів ранніх зернових, а в окремих регіонах - 300 гектарів, у зв'язку з чим щорічні втрати зерна досягають 5-10 млн. тонн і значна його кількість переходить із класу продовольчого в кормове. Майже 80 відсотків наявної в сільськогосподарських підприємствах техніки відпрацювало амортизаційний строк експлуатації і потребує значних витрат на підтримання її в робочому стані. Рівень її технічної готовності в період найбільшого навантаження не перевищує 70-75 відсотків, що призводить до грубих порушень технологічних регламентів вирощування сільськогосподарських культур.

Загальне виробництво продукції сільського господарства за 2010 р. порівняно з відповідним періодом 2009 р. скоротилося на 0,6 %, в тому числі на сільськогосподарських підприємствах - на 4,7 %. В розрізі основних галузей сільського господарства: обсяг виробництва продукції рослинництва зменшився на 5,7 %, у тому числі на сільськогосподарських підприємствах - на 15,7 %; продукції тваринництва - зріс на 3,3 %, в тому числі на сільськогосподарських підприємствах - на 9,0 %. Хоча поголів'я великої рогатої худоби зменшилося на 10,3 %, а середньодобові прирости її живої маси - на 4,2 %. Як наслідок, обсяг реалізованої сільськогосподарськими підприємствами продукції зменшився на 9,0 %, в тому числі продукції рослинництва - на 23 %.

Основними напрямками інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятимуть підвищенню їх економічної ефективності є:

- технологічні (розробка і впровадження якісно нових технологій виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції, що характеризуються максимально корисним результатом; вдосконалення технологічних процесів з

метою скорочення тривалості виробничого циклу переробки сільськогосподарської сировини при забезпеченні необхідної якості продукції; розробка і впровадження власних пакувальних ліній, що відповідають технологічній специфіці вироблених продуктів; вдосконалення тари, упаковки і способів перевезень);

- асортиментні (розробка і виробництво екологічно безпечних продуктів масового споживання; підвищення споживчих якостей продукції; проходження сертифікації і стандартизації продукції);

- маркетингові (кон'юнктурні дослідження ринків збуту і виявлення нових споживчих сегментів, пошук і формування інформаційних баз даних про ринкове середовище і споживчі властивості товарів конкуруючих підприємств, пошуки партнерів по впровадженню і фінансуванню інноваційних проектів);

- інфраструктурні (формування інституційних структур, що охоплюють весь цикл інноваційного супроводу виробничої діяльності від генерації нових науково-технічних ідей і їх відпрацювання до випуску і реалізації наукоємної продукції).

Основна проблема реалізації інноваційної стратегії підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств полягає в тому, що темпи розвитку і структура сектора аграрних досліджень і розробок не повною мірою відповідають потребам сільського господарства і постійно зростаючому попиту на передові технології з боку окремих сегментів підприємницького сектора. В той же час пропонувані наукові результати не знаходять застосування з причини незбалансованості інноваційної системи, а також унаслідок загальної низької сприйнятливості до інновацій підприємницького сектора, невисокої його прибутковості.

Абсолютно очевидно, що у вирішенні даних проблем активну роль повинна відігравати держава, розробляючи комплексну програму інноваційного розвитку галузі, визначаючи пріоритети і встановлюючи систему заходів прямого і непрямого регулювання.

Отже, інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств стане можливим лише за умови вирішення наступного комплексу завдань:

- сформувати комплекс взаємопов'язаних галузевих інвестиційно-інноваційних програм і проектів, які реалізують ідеї по всьому ланцюжку: від фундаментальних досліджень до освоєння інноваційних ринкових ніш;

- забезпечити наукову і науково-технічну сферу фінансовими і матеріальними ресурсами. Найважливішу роль у вирішенні питань фінансування різних проектів має відігравати державно-приватне партнерство, покликане встановити стійкі зв'язки між наукою і ринком, забезпечити комерціалізацію результатів досліджень і розробок;

- створити інституційне середовище для здійснення і впровадження інновацій. Необхідні як спеціалізовані організації у вигляді загальнодержавних і регіональних галузевих інвестиційно-інноваційних фондів, технологічних і науково-освітніх альянсів та інших структур, так і відповідні закони і норми, оскільки надзвичайно важлива своєчасність впровадження результатів наукових досліджень. До складу інституційного середовища повинні також увійти

інформаційна - аналітична система і система методологічного забезпечення, що надають повний спектр інформації, рекомендацій і вказівок суб'єктам інноваційного процесу;

- створити конкурентоздатні центри знань шляхом об'єднання вищих навчальних аграрних закладів і науково-дослідних організацій з метою встановлення гнучкої, швидкої і плідної співпраці по різних напрямках інноваційної діяльності;

- визначити систему стимулювання у сфері створення і розповсюдження інновацій. Оскільки використання нововведення надає певні матеріальні вигоди, вирішення питання про розподіл даних вигод у відповідних формах має актуальне значення;

- підсилити роль суб'єктів аграрного підприємництва в інноваційному процесі, стимулювати впровадження розробок у виробництво шляхом розширення доступності фінансових ресурсів, зниження податкового навантаження та інших стабілізаторів;

- сформувати систему підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для реалізації конкретних інноваційних програм і проектів, а також держслужбовців, що займаються регулювання інноваційного процесу;

- забезпечити контроль за використанням інновацій з метою визначення їх доцільності і відповідності екологічним, технічним та іншим вимогам;

- визначити форми участі держави у контролі й управлінні інноваціями та інноваційними проектами;

- розробити методи обліку впливу інновацій на соціально-економічні параметри аграрної системи.

Висновки. При постановці зазначеного комплексу різноспрямованих завдань, пов'язаних з переходом на інноваційний шлях структурного перетворення сільського господарства, необхідно забезпечити комплексність і системність їх вирішення. Тільки за таких умов можливе надання вітчизняному сільському господарству статусу високоефективної, стабільної і конкурентоздатної галузі.

Література

1. Амбросов В.Я. Інноваційний фактор підвищення ефективності виробництва яловичини / В.Я Амбросов// Економіка АПК. - 2007. - №11. - С. 80-83.
2. Гаврилюк М. М. Агропромислового виробництва - інноваційний шлях розвитку / М.М. Гаврилюк//Економіка АПК - 2008. - № 8. - С. 19-22.
3. Дракер П. Инновации и предпринимательство / П. Дракер. - М., 1992. - 536 с.
4. Санто Б. Инновации как средство экономического развития / Б. Санто. - М.: Прогресс, 1990,- 397 с.
5. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями: Сокр. пер. с англ. Б. Твисс / - М.: Экономика, 1999. -271с.
6. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми//Економіка України. - 2010. - № 2. - С. 4-12.
7. Чабан В. Г. Інновації як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / В. Г. Чабан // Економіка АПК. - 2010. - № 7. - С. 68 - 72.

Рецензент - д.е.н., проф. Музика П.М.